

Několik praktických postřehů k insolvenčnímu řízení

Author: David Vosol, Petr Machek | Published: 23.06.2009

Sledujte insolvenční rejstřík

Insolvenční zákon poskytuje věřitelům nová, dosud u nás nevídaná práva a z tohoto pohledu je zcela určitě více „prověřitelský“ než předchozí zákon o konkursu a vyrovnání. Na druhé straně je však v mnoha ohledech k věřitelům i poměrně přísný až nemilosrdný.

Alfou a omegou každého insolvenčního řízení z pohledu věřitele je včasné přihlášení pohledávek. Je nutné zdůraznit, že v režimu českého úpadkového práva se věřitel o úpadku svého obchodního partnera či jiného dlužníka nemusí vůbec dozvědět! Není totiž povinností insolvenčního soudu ani správce vyrozumět věřitele o zahájeném řízení a dokonce ani o prohlášení úpadku na dlužníka. Oznámení o zahájení insolvenčního řízení je zveřejněno pouze v insolvenčním rejstříku vedeném Ministerstvem spravedlnosti (isir.justice.cz).

Toto samo o sobě by ještě nepředstavovalo takové nebezpečí, kdyby navíc zákon nestanovil poměrně krátké a zároveň i propadné lhůty pro přihlášení pohledávek (30 dnů až 2 měsíce od rozhodnutí soudu o prohlášení úpadku, přičemž je na uvážení soudu jakou konkrétní lhůtu v daném případě stanoví - podle našich zkušeností to nejčastěji bývá právě ta nejkratší, tedy 30-denní lhůta). K opožděně přihlášeným pohledávkám se potom v insolvenčním řízení nepřihlíží, ty tak nemohou být v tomto řízení vůbec uspokojeny. V praxi to znamená, že šance na uspokojení takto pozdě přihlášené pohledávky je více méně rovná nule, byť pohledávka jako taková nezaniká. Nedá se totiž předpokládat, že by po skončení insolvenčního řízení zbyl ještě nějaký majetek, z kterého by se „opozdilci“ mohli uspokojit.

Jak nepromeškat lhůtu pro přihlášení? V této souvislosti není jiné doporučení než sledovat insolvenční rejstřík. Pokud má firma dlužníky, jejichž finanční situace není zrovna nejrůžovější, pravidelný monitoring rejstříku se opravdu vyplatí. Pro větší společnosti se pak vyplatí zvážit, zda neinvestovat do speciálního softwaru, který zajistí automatické sledování a včas na nové, pro podnik relevantní insolvence upozorní.

Vyplatí se nepřehánět

U vlastního přihlášení pohledávek je třeba mít na zřeteli poměrně přísné sankce, které hrozí, pokud přihlásíte pohledávku vyšší než skutečně máte, resp. ve vyšší částce než ve které bude později v insolvenčním řízení zjištěna (potvrzena). Bude-li totiž později pohledávka zjištěna v rozsahu nižším než 50 % přihlášené částky, celá přihlášená pohledávka nebude v insolvenčním řízení uspokojována. Navíc může být věřiteli uložena povinnost zaplatit do podstaty sumu, která odpovídá částce, ve které byla tato pohledávka popřena. Za tuto povinnost přitom ručí osoby, které přihlášku pohledávky podepsaly (resp. statutární orgán společnosti vystavující za tímto účelem plnou moc)! Obdobně u přihlašování pohledávek zajištěných hrozí věřiteli sankce za uplatnění práva na uspokojení ze zajištění (v praxi zejména u zástavního práva) v pořadí lepším, než které je skutečné (popř. odpovídající dohodě věřitelů). Pokud by se tak stalo, nebylo by k právu na uspokojení ze zajištění v insolvenčním řízení vůbec přihlíženo a zajištěný věřitel by se musel uspokojovat společně s ostatními nezajištěnými věřiteli.

Z hlediska věřitelské praxe je důležité i zavčas uplatňovat úroky z prodlení u pohledávek po splatnosti. V souladu s ustanovením § 170 písm. b) totiž nelze v insolvenčním řízení uplatnit takové úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení, které se staly splatné až po rozhodnutí o úpadku. Není-li splatnost těchto úroků upravena přímo smlouvou a jejich splatnost tak v souladu s obecnými předpisy nastává až dnem

následujícím po doručení výzvy věřitele k jejich úhradě, je v případě problémových dlužníků nutné pravidelně (nejlépe ještě před začátkem insolvenčního řízení, po jeho zahájení ale ihned) uplatňovat příslušné úroky z prodlení tak, aby se tyto úroky staly splatné ještě do případného prohlášení úpadku. Nestane-li se tak, není možné příslušné úroky v insolvenčním řízení vůbec hradit.

Častou chybou také bývá, že věřitelé se spoléhají na to, že vedou o pohledávky za dlužníkem souběžně s probíhajícím insolvenčním řízením soudní spor (nebo případně rozhodčí řízení) a mají často i pravomocný exekuční titul. V této souvislosti je ale nutné upozornit, že i takoveto pohledávky je nutné do insolvence přihlásit. Nestane-li se tak, není možné je v insolvenčním řízení uspokojit, čímž šance na jejich reálné uhrazení prakticky opět zaniká.

Jedním z nejvýznamnějších práv věřitelů úpadce je možnost odvolat a ustanovit nového insolvenčního správce podle vlastního výběru. Je však nutné upozornit na to, že toto právo mají věřitelé pouze na své první schůzi, která následuje po přezkumném jednání. Proto by se věřitelé měli o osobu insolvenčního správce, což je z hlediska rozhodování o majetkové podstatě úpadce jedna z nejdůležitějších osob, zajímat s dostatečným předstihem, aby si zajistili podporu většiny věřitelů pro osobu, které důvěřují.

Dlužnické povinnosti

Dlužníka je nutno v první řadě upozornit na jeho zákonnou povinnost podat insolvenční návrh bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděl nebo při náležitě pečlivosti měl dozvědět o svém úpadku. Stejnou povinnost má statutární orgán a likvidátor dlužníka, který je právnickou osobou v likvidaci. V případě, že tato povinnost není dodržena, tedy insolvenční návrh je podán opožděně nebo vůbec ne, odpovídají tyto osoby (tedy i statutární orgán nebo likvidátor dlužníka) v souladu s ustanovením § 99 insolvenčního zákona za škodu, která věřitelům vznikla. Z hlediska ručení statutárních orgánů je důležité vědět, že věřitelé dovolávající se náhrady takové škody nemusí prokazovat její výši, neboť ji insolvenční zákon v § 99 presumuje jako škodu nebo jinou újmu, která spočívá v rozdílu mezi v insolvenčním řízení zjištěnou výší pohledávky přihlášené věřitelem k uspokojení a částkou, kterou věřitel v insolvenčním řízení na uspokojení této pohledávky obdržel. Dlužník, resp. jeho management se odpovědnosti za škodu nebo jinou újmu zproští, jen prokáže-li, že porušení povinnosti podat insolvenční návrh nemělo vliv na rozsah částky určené k uspokojení pohledávky přihlášené věřitelem v insolvenčním řízení, nebo že tuto povinnost nesplnil vzhledem ke skutečnostem, které nastaly nezávisle na jeho vůli a které nemohl odvrátit ani při vynaložení veškerého úsilí, které je po něm možné spravedlivě požadovat.

Dvě formy úpadku

Zákon rozlišuje dvě formy úpadku, a to úpadek pro platební neschopnost a úpadek pro předlužení. Platební neschopnost nastává v případě, kdy má dlužník:

1. více věřitelů a
2. peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a
3. tyto závazky není schopen plnit.

Zákon dále presumuje pomocí vyvratitelných právních domněnek, že dlužník není schopen plnit své splatné závazky v případě, když:

1. zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo
2. je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo
3. není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo
4. nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1, kterou mu uložil insolvenční soud.

O úpadek ve formě předlužení jde tehdy, pokud dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou - podnikatelem, má více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Při stanovení hodnoty dlužníkovu majetku se přihlíží také k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat. V této souvislosti je nutno uvést, že podle novely insolvenčního zákona, schválené zatím pouze poslaneckou sněmovnou, zřejmě napříště bude platit pouze povinnost podat insolvenční návrh v případě úpadku pro platební neschopnost, nikoli tedy již pro předlužení.

Dobový nešvar - insolvenční šikana

Závěrem je na místě se zmínit o nešvaru poslední doby, o šikanózních insolvenčních návrzích, situaci, kdy se různí věřitelé snaží domoci uspokojení svých - často sporných - pohledávek cestou podání insolvenčního návrhu na dlužníka, který v úpadku není. Místo toho, aby se svého nároku domáhali cestou řízení nalézacího a poté exekučního, zneužívají tak insolvenčního řízení, jehož účinky nastávají podle nového zákona již v okamžiku jeho zahájení. Dlužník je pak často nucen tyto pochybné pohledávky raději uhradit, aby tak odvrátil nejen zákonné účinky insolvenčního řízení (omezení dispozice se svým majetkem atd.), ale zejména i jiné důsledky - ztrátu renomé, zhoršení úvěrových podmínek atp. Právní předpisy neumožňují de facto žádnou preventivní obranu, proto nelze než doporučit po takovýchto šikanujících věřitelích (a případně i jejich statutárním orgánu) důsledně vymáhat náhradu škody z titulu jejich odpovědnosti podle ustanovení § 147 insolvenčního zákona. Zároveň je nutno apelovat na obecnou i věřitelskou veřejnost takto postiženého „dlužníka“, aby nevnímali zahájené insolvenční řízení jako definitivní potvrzení „ortelu“ jeho platební neschopnosti. Tím je a může být pouze a jen soudní rozhodnutí o zjištění jeho úpadku.

Pro odvrácení toho, aby podnik v pozici dlužníka nestal terčem podobných šikanózních praktik a pochybné pohledávky nebyly vymáhány třetími subjekty (často účelově založenými nebo tzv. prázdnými společnostmi bez majetku, na nichž lze výše uvedenou náhradu škody vymáhat jen stěží) je na místě doporučení řádně prověřovat smluvní partnery a zároveň ve všech smlouvách trvat na zákazu postoupení pohledávek třetím subjektů bez písemného souhlasu dlužníka.

Autoři - Mgr. David Vosol, MBA, Mgr. Ing. Petr Machek působí v advokátní kanceláři bpv Braun Haškovcová s.r.o.

23.06.2009 08:00, David Vosol, Petr Machek